

Učitel matematiky

František Janeček

Zamyšlení nad maturitními zkouškami na gymnáziu

Učitel matematiky, Vol. (1992), No. 3, 29–33

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/152100>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1992

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Z a m y š l e n í   n a d   m a t u r i t n í m i   z k o u š k a m i n a   g y m n á z i u

František JANEČEK, gymnázium Holice

Účelem maturitní zkoušky je ověřit, jak si žáci osvojili vědomosti a dovednosti v rozsahu učiva určeného učebními plány a učebními osnovami a jak jsou připraveni je používat pro další studium nebo pro uplatnění v praxi. Výsledky této zkoušky závisí na cílevědomém působení učitele, na správném usměrňování žáků, na tom, jak se podařilo rozvíjet jejich studijní úsilí, zájem, snahu a houževnatost.

V materiálu nazvaném Koncepce vzdělávání v ČR připraveném Pedagogickou komisí JČMF /byl otištěn ve 2. čísle tohoto Zpravodaje/ se v odstavci o maturitních zkouškách správně uvádí, že výsledky studia musí být státem jednotně kontrolovány. Podstatné^{je} tedy prověřovat u maturitní zkoušky vědomosti objektivně, sjednocovat požadavky různých vyučujících a zabezpečit jednotnou míru klasifikace a tím soustavně zlepšovat spolehlivost přípravy studentů k vysokoškolskému studiu. Vysoké školy by samy měly rozhodovat o tom, jaké vědomosti a dovednosti mají mít studenti, kteří se rozhodují pro studium příslušných studijních oborů a při přijímání by mohly vázat přijetí na určitou skladbu předmětů maturitní zkoušky. V materiálu se dále doporučuje postupně vytvářet systém maturitních zkoušek zaručující vzájemnou srovnatelnost jejich částí nebo celé maturity v rámci alespoň ČR /s odlišením typu SŠ/.

Jsem toho názoru, že maturitní zkouška na gymnáziu - má-li tato škola plnit svoje cíle a poslání - by se měla skládat

- a/ z písemné a ústní zkoušky z mateřského jazyka a literatury,
- b/ z písemné a ústní zkoušky z cizího jazyka,
- c/ z písemné a ústní zkoušky z matematiky, nebo z dalšího cizího jazyka /podle profesionálního zaměření studenta/,
- d/ z ústní zkoušky z jednoho volitelného předmětu podle vlastního výběru studenta,
- e/ z dobrovolné ústní nebo praktické zkoušky z dalšího předmětu podle zájmu studenta, případně požadavků vysoké školy.

Nesouhlasím zásadně s návrhem MŠMT ČR, aby matematika patřila výhradně mezi volitelné maturitní předměty. Matematika je důležitou složkou kultury národa, matematice právem patří hrdý titul královny věd. Jsme svědky matematizace všech vědních oborů a proto pro přijetí studentů zejména na přírodovědné a technické obory by měla být ~~základní~~ maturita z matematiky samozřejmým požadavkem.

N á v r h   p o ž a d a v k ů   k   m a t u r i t n í   z k o u š e
z   m a t e m a t i k y

1. Základní logické a množinové pojmy v matematice

Výrok, pravdivostní hodnota výroku, operace s výroky. Výroky s kvantifikátory.

Množiny a operace s nimi.

Základní typy důkazů /přímý důkaz, nepřímý důkaz, důkaz sporem, matematická indukce/.

2. Reálná čísla a operace s nimi

Číselné množiny, rozdělení množiny všech reálných čísel. Rozšiřování číselných oborů /obor přirozených čísel, celých, racionálních, iracionálních, reálných/.

Dělitelnost v oboru přirozených čísel.

Znázornění racionálních a iracionálních čísel na číselné ose. Některé vlastnosti reálných čísel, pravidla pro počítání s reálnými čísly.

Intervaly. Absolutní hodnota reálného čísla. Počítání s nerovnostmi.

3. Mocniny a odmocniny v oboru reálných čísel

Mocniny s přirozeným mocnitelem, mocnitel nula, mocnitel celý záporný. Pravidla pro počítání s mocninami s celým mocnitelem.

n -tá odmocnina nezáporného čísla. Mocniny s racionálním mocnitelem.

Mocninné funkce..

4. Algebraické výrazy

Algebraický výraz, definiční obor výrazu. Mnohočleny a operace s nimi. Rozklady mnohočlenů.

Racionální lomené výrazy. Výrazy s absolutní hodnotou. Výrazy s odmocninami.

Úpravy výrazů s proměnnými. Důkazy vět o rovnosti výrazů.

5. Funkce a jejich základní vlastnosti

Pojem funkce jedné proměnné, obory funkcí. Různé způsoby určení funkcí. Grafické znázornění funkcí.

Ohraničené a neohraničené funkce. Monotónní a prosté funkce. Sudé a

liché funkce, periodické funkce. Pojem složené funkce. Inverzní funkce.

Rozdělení funkcí. Početní operace s funkcemi.

Transformace grafu funkce.

Určování definičních oborů funkcí daných analyticky.

6. Lineární funkce, lineární rovnice a nerovnice

Lineární funkce, její vlastnosti a užití.

Rovnice, ekvivalentní úpravy rovnice. Lineární rovnice s jednou neznámou. Rovnice s neznámou ve jmenovateli. Lineární rovnice s parametrem.

Nerovnice, úpravy nerovnic. Lineární nerovnice s jednou neznámou.

Soustavy lineárních nerovnic s jednou neznámou.

Rovnice a nerovnice v součinném či podílovém tvaru.

Úlohy vedoucí k řešení lineárních rovnic a nerovnic.

7. Kvadratická funkce, kvadratická rovnice a nerovnice

Kvadratická funkce, její vlastnosti a graf.

Kvadratické rovnice s jednou neznámou, řešení výpočtem i graficky.

Vztahy mezi kořeny a koeficienty kvadratické rovnice. Kvadratické rovnice s parametrem.

Kvadratické nerovnice, řešení výpočtem i graficky. Soustavy rovnic. Slovní úlohy vedoucí k řešení kvadratických rovnic a rovnic /matematické slovní úlohy, slovní úlohy s nematematickým obsahem/.

8. Racionální funkce

Polynomické funkce, parametrické systémy funkcí a jejich grafů. Racionální lomená funkce. Lineární lomená funkce, nepřímá úměrnost. Racionální nerovnice.

Řešení rovnic a rovnic pomocí funkcí a jejich grafů. Speciální typy algebraických rovnic a rovnic.

9. Iracionální funkce, iracionální rovnice

Definiční obory iracionálních funkcí.

Rovnice s neznámou v odmocněnci včetně rovnic s parametrem; řešení důsledkovými úpravami; význam zkoušky.

Jednoduché nerovnice s neznámou v odmocněnci.

10. Funkce, rovnice a nerovnice s absolutními hodnotami

Grafy funkcí s absolutními hodnotami.

Rovnice a nerovnice s absolutními hodnotami lineárních či kvadratických výrazů. Řešení výpočtem i pomocí funkcí a jejich grafů.

11. Soustavy rovnic a rovnic

Pojem soustavy rovnic a rovnic. Kartézské grafy. Lineární rovnice a nerovnice se dvěma neznámými.

Soustava lineárních rovnic se dvěma neznámými /i s parametrem/, soustava lineárních rovnic se třemi neznámými. Soustava lineárních rovnic se dvěma neznámými.

Soustavy rovnic o dvou neznámých, z nichž alespoň jedna je kvadratická. Další soustavy rovnic. Substituce jako efektivní metoda řešení některých typů rovnic.

12. Exponenciální a logaritmická funkce, exponenciální a logaritmická rovnice

Exponenciální a logaritmická funkce, vlastnosti a grafy.

Exponenciální a logaritmické rovnice a nerovnice.

13. Goniometrické funkce, úpravy goniometrických výrazů, goniometrické rovnice

Definice goniometrických funkcí, jejich vlastnosti, obory, určování hodnot, grafy.

Goniometrické vzorce a jejich aplikace.

Skládání funkcí, obory a grafy složených funkcí.

Goniometrické rovnice a nerovnice.

14. Základní geometrické útvary v rovině a některé vztahy mezi nimi

Základní geometrické pojmy. Trojúhelník. Kružnice, obvodový a středový úhel. Mnohoúhelníky, čtyřúhelníky, rovnoběžníky. Shodnost a podobnost trojúhelníků, důkazové úlohy o shodnosti a podobnosti útvarů. Úlohy na aplikaci Pythagorovy věty a Euklidových vět.

15. Množiny všech bodů dané vlastností

Pojem množiny všech bodů dané vlastností. Syntetické vyšetřování množin bodů daných vlastností. Konstrukční úlohy řešené metodou množin bodů dané vlastností.

16. Geometrická zobrazení v rovině

Pojem geometrického zobrazení v rovině, druhy.
Shodná zobrazení /osová souměrnost, středová souměrnost, otočení, posunutí/. Skládání zobrazení.
Podobná zobrazení v rovině; stejnoolehlost.
Konstrukční úlohy řešené pomocí zobrazení.

17. Trigonometrie

Řešení pravouhlého trojúhelníku. Věta sinová, kosinová. Úlohy o trojúhelníku, popř. čtyřúhelníku, řešené užitím trigonometrie. Užití trigonometrie při řešení planimetrických úloh a v praxi, fyzikální a branné náměty.

18. Komplexní čísla

Pojem komplexního čísla, znázornění komplexních čísel v rovině. Absolutní hodnota komplexního čísla. Úpravy výrazů s komplexními čísly v algebraickém tvaru. Goniometrický tvar komplexního čísla, součin a podíl komplexních čísel v goniometrickém tvaru. Moivreova věta. Řešení rovnice 1. a 2. stupně v oboru komplexních čísel. Binomické rovnice.

19. Posloupnosti a řady, aritmetická a geometrická posloupnost

Pojem posloupnosti, rekurentní určení posloupnosti, vlastnosti, limita posloupnosti.
Aritmetické a geometrické posloupnosti. Úlohy řešené pomocí posloupností. Nekonečná geometrická řada a její součet. Úlohy řešené pomocí geometrických řad. Smíšené úlohy o posloupnostech.

20. Kombinatorika

Faktoriály a kombinační čísla, vlastnosti kombinačních čísel. Úlohy o faktoriálech a kombinačních číslech. Binomická věta.
Variace, permutace, kombinace. Úlohy o kombinatorických pojmech.

21. Základy počtu pravděpodobnosti a statistiky

Náhodné pokusy, náhodné jevy a vztahy mezi nimi. Pravděpodobnost náhodného jevu. Podmíněná pravděpodobnost a pravděpodobnost průniku. Pravděpodobnost sjednocení jevů. Nezávislé pokusy.
Statistika. Statistická jednotka, statistický soubor a statistické znaky. Rozdělení četností jednoho kvantitativního statistického znaku. Statistické charakteristiky, charakteristiky polohy, charakteristiky variability.

22. Polohové a metrické vztahy útvarů v prostoru řešené syntetickou metodou

Základní polohové vlastnosti v prostoru. Rovnoběžnost přímek a rovin. Volné rovnoběžné promítání. Rovinný řez hranolem a jehlanem.
Základní metrické vlastnosti v prostoru /kolmost, velikost úseček a úhlů, odchylky přímek a rovin/.

23. Míra geometrických útvarů

Míra a její vlastnosti. Výpočty obvodů a obsahů rovinných útvarů. Výpočty objemů a povrchů mnohostěnů. Úlohy o rotačních tělesech.
Smíšené úlohy, použití poznatků z různých částí matematiky.
Trigonometrické úlohy o tělesech.

24. Vektorová algebra

Pojem vektoru, základní pojmy a operace s vektory. Lineární kombinace vektorů. Vektory v soustavě souřadnic, základní operace s vektory danými souřadnicemi. Geometrický model vektorového prostoru. Skalární násobení vektorů a jeho aplikace, velikost úhlu vektorů. Vektorové násobení vektorů v trojrozměrném prostoru. Smíšené úlohy.

25. Analytická geometrie lineárních útvarů v rovině

Pojem analytického vyjádření útvaru. Parametrické vyjádření přímky, obecná rovnice přímky. Směrnice tvar rovnice přímky, další způsoby analytického vyjadřování přímek. Vzájemná poloha dvou přímek, rovnoběžnost a kolmost přímek. Odchylka přímek. Vzdálenost bodu od přímky.

26. Analytická geometrie kuželoseček

Definice, základní vlastnosti a konstrukce kuželoseček.

Rovnice paraboly, kružnice, elipsy a hyperboly v základní a posunutě poloze. Obecná rovnice kuželosečky.

Vzájemná poloha přímky a kuželosečky v analytickém vyjádření.

Rovnice tečny ke kuželosečce.

Analytické vyšetřování množin bodů daných vlastností / s volbou soustavy souřadnic/. Důkazové úlohy s volbou soustavy souřadnic.

Kulová plocha a koule.

27. Analytická geometrie lineárních útvarů v prostoru

Parametrické vyjádření přímky v prostoru. Parametrické vyjádření roviny, obecná rovnice roviny. Polohové vztahy přímek a rovin v prostoru řešené analytickou metodou. Odchylky přímek a rovin řešené analytickou metodou. Pojem vzdálenosti v analytické geometrii.

28. Limita a derivace funkce

Limita a spojitost funkce. Derivace, užití vzorců a vět pro výpočet derivací. Geometrický a fyzikální význam derivace. Derivace složené funkce. Derivace funkce určené implicitně. Tečny grafů funkcí. Druhá derivace.

29. Vyšetřování průběhu funkcí

Intervaly monotonie, lokální a globální extrémy. Určení extrému funkce a vyšetření průběhu funkce. Řešení reálných situací, jejichž matematizace využívá extrémy funkcí.

30. Primitivní funkce, určitý integrál

Primitivní funkce, neurčitý integrál. Základní metody integrování, přímá integrace. Určitý integrál, jeho užití při výpočtu obsahu rovinných útvarů a objemů rotačních těles. Fyzikální aplikace určitého integrálu.